

УДК 657

Сазонов Р.В., Ширко О.В., Шпунт Т.М.
Криворізький економічний інститут ДВНЗ
«Криворізький національний університет»

ІННОВАЦІЙНЕ ВІДТВОРЕННЯ ОСНОВНИХ ФОНДІВ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

У статті розглянуто ефективність відтворення основних фондів. Досліджено систему показників, що характеризують зношування основних фондів. Проаналізовано рівень ефективності відтворювальних процесів підприємств України, і представлені пропозиції щодо цього напрямку.

Ключові слова: основні фонди, фізичний та моральний знос, просте та розширене відтворення, коефіцієнт змінності.

Sazonov R., Shyrko O., Shpunt T.

CREATING INNOVATIVE FIXED CAPITAL COMPANY UKRAINE

The article deals with the effectiveness of creation fixed assets has examined. The system of indexes, that describe the wear of fixed assets, have explored. We considered two ways of innovative reproduction of fixed assets in the enterprise: the first way is to use already existing innovative technical developments, the second path - the company participates in the creation and active management of the process of creating new types of equipment. Also was assessed the situation in Ukraine with regard to the physical and moral depreciation of fixed assets, their coefficient of response, and recovery. Deals with the problem of maximum-financing of innovative activity of enterprises, through the undeveloped capital market of Ukraine, the high cost of Bank loans, as well as the inability of the state to allocate the necessary funds for investment. Was the issue of the use of borrowed funds during the economic crisis, when banks provide enterprises long-term loans and just short term with high interest, due to which it is not possible to provide funding for production needs. The article lists a number of other problems that lurk in Ukraine on the issue of reproduction of fixed assets and the suggested solutions.

Keywords: capital assets, physical and moral deterioration, simple and expanded reproduction, the coefficient of variability.

Сазонов Р.В., Ширко О.В., Шпунт Т.М.

ІННОВАЦІОННЕ ВОСПРОИЗВЕДЕНИЕ ОСНОВНЫХ ФОНДОВ ПРЕДПРИЯТИЙ УКРАИНЫ

В статье рассмотрена эффективность воспроизводства основных фондов. Исследована система показателей, которая характеризует износ основных фондов.

Сазонов Р.В., Ширко О.В., Шпунт Т.М.

Проаналізовано рівень ефективності виробничих процесів підприємств України, і представлені пропозиції щодо цього напрямку.

Ключові слова: основні фонди, фізичний і моральний знос, просте і розширене виробництво, коефіцієнт сменности.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Основні засоби є необхідним фактором будь-якого виробництва. Їх стан та ефективне використання прямо пропорційно впливає на кінцеві результати господарської діяльності підприємства.

Використання інноваційної техніки на будь-якому етапі функціонування підприємства й, відповідно, відтворення основних засобів забезпечує високий рівень конкурентоспроможності. На певних проміжках життєвого циклу підприємства особливо гостро виникає потреба в інноваційному оновленні його основних засобів. Однією з основних проблем є відсутність достатньої кількості та відповідного рівня інноваційної техніки.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Великий внесок у розробку теоретичних основ питання інноваційного відтворення основних засобів, зробили провідні вітчизняні вчені – економісти: М.Т. Білуха, Ф.Ф. Бутинець, Н.Г. Виговська, С.Ф. Голов, М.Я. Дем'яненко, С.М. Євтушенко та інші вчені. Проте, глибокі структурні зміни в економічному механізмі вимагають постійного вдосконалення методології і формування стратегії відтворення основних засобів.

Цілі статті. Довести важливість відтворювальних процесів, проаналізувати рівень ефективності відтворювальних процесів підприємств України та представити пропозиції щодо їх прискорення.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Основні фонди будь-якого підприємства є матеріально-технічною основою, базисом ефективної та успішної діяльності, забезпечують підвищення технічної оснащеності та продуктивності праці виробничого персоналу, визначають потужність та конкурентоспроможність підприємства у ринковому середовищі.

Необхідність окремого виділення в самостійну групу показників відтворення засобів праці, які характеризують процес їхнього руху, технічний стан та структуру, зумовлена тим, що відтворювальні процеси істотно й безпосередньо впливають на ступінь ефективності

використання застосовуваних у виробництві машин, устаткування та інших знарядь праці.

У процесі свого функціонування основні фонди піддаються фізичному та моральному зносу. Фізичний знос у процесі застосування фондів (знос першого виду) та у процесі зберігання (знос другого виду). Моральний знос полягає в зниженні вартості фондів внаслідок здешевлення їх виробництва (знос першого виду) та в зниженні вартості старих фондів внаслідок появи нових фондів з більш високими якісними характеристиками (знос другого виду) [2].

Опрацювання робіт, що розкривають сутність відтворення основних засобів, дозволило узагальнити поняття відтворення і запропонувати його визначення у наступному вигляді. Відтворення основних фондів - процес усунення морального та фізичного зносу основних фондів через загальну сукупність взаємопов'язаних та упорядкованих між собою відтворюваних відносин, що органічно взаємозалежать від параметрів зовнішнього і внутрішнього середовища підприємств та умов його економічної діяльності на ринку на основі капітального ремонту, модернізації, модифікації або повної заміни працюючих основних фондів, що в кінцевому результаті призведе до підвищення соціально-економічної ефективності підприємства в цілому.

Тобто, відтворення основних виробничих фондів - це процес їх безперервного поновлення [3]. Відтворення має простий або розширений характер. Фонди відновлюються або проведенням різного виду ремонтів за рахунок амортизаційних відрахувань (просте відтворення), або шляхом здійснення технічного переоснащення, реконструкції та розширення діючого підприємства і нового будівництва (розширене відтворення) [4].

Підвищення ефективності виробництва багато в чому залежить саме від покращення використання основних виробничих фондів (ОВФ) Ефективне використання ОВФ і зокрема виробничого устаткування дозволяє збільшити обсяги виробництва без додаткових капіталовкладень, а також значно скоротити поточні витрати виробництва, знизити собівартість продукції, що випускається і як результат підвищити рентабельність роботи підприємств.

Серед показників, які характеризують ефективність використання ОВФ, на практиці найбільш часто використовують коефіцієнт змінності.

За рахунок підвищення змінності устаткування можливо значно покращити використання основних фондів. Саме коефіцієнт змінності допомагає визначити частку обладнання чи устаткування, що потребує відтворення.

Однак, цей показник не варто брати за основу та вважати його досконалим, оскільки він не враховує внутрішньозмінні простой через неякісний ремонт, відсутність роботи, інструменту та інше. За статистикою, нажаль, внутрішньозмінні простой устаткування досягають 30-35% всього відпрацьованого часу.

В процесі свого функціонування і розвитку підприємство має два шляхи інноваційного відтворення своїх основних виробничих засобів.

Перший шлях полягає у використанні вже існуючих інноваційних технічних розробок, що впроваджені у виробництво машинобудівними підприємствами (вітчизняними і зарубіжними) й пропонувані до реалізації. Переваги даного варіанту полягають в можливості оцінити діючу техніку без додаткових витрат на її замовлення. До такого варіанту найчастіше вдаються підприємці, діяльність яких ґрунтована на процесному підході до відтворення засобів виробництва: застарілу (фізично та морально зношену) техніку замінюють новою, кращою за основними параметрами.

Прогресивні підприємства закладають у підґрунтя своєї діяльності еволюційний підхід до відтворення основних виробничих засобів (розроблення, впровадження та використання нових поколінь техніки, принципово нових прогресивних видів обладнання).

За такого варіанту підприємство бере участь у започаткуванні й активному управлінні процесом створення нових видів техніки, устаткування та обладнання. Цей варіант стратегічно виправданий порівняно з першим, але він і більш ризикований, тому як не гарантує очікуваних результатів і потребує значних інвестицій.

Якщо ж оцінювати ситуацію, яка склалася зараз в Україні, можна стверджувати, що більша частина споруд, техніки та обладнання українських підприємств зношена фізично і застаріла морально і тому потребує негайної заміни. За офіційними даними, станом на 2013 рік більше 50% основних засобів усіх підприємств країни є застарілими. Коефіцієнти оновлення й вибуття машин і устаткування, тобто найбільш активної частини основних фондів на промислових підприємствах, коливаються в межах відповідно 7-8% та

3-4% їх загального обсягу, а коефіцієнт економічного спрацювання - досягає 65-75% їх загальної вартості. Парк діючого виробничого устаткування містить майже третину фізично спрацьованих і технічно застарілих одиниць техніки. Все це призводить до великих виробничих витрат.

Адже, застосовуючи морально застаріле обладнання, підприємства часто вимушені використовувати морально застарілі технології, які закладені під час створення цієї техніки.

Так, як Україна характеризується нерозвинутим ринком капіталу, високою вартістю банківських кредитів, нездатністю держави виділяти необхідні кошти для капіталовкладень, то підприємства, зазвичай, максимально використовують можливості самофінансування. Тому, велике значення відіграють саме витрати підприємств на інноваційну діяльність, що є досить розвинутою та поширеною практикою в системі підприємництва (рис. 1).

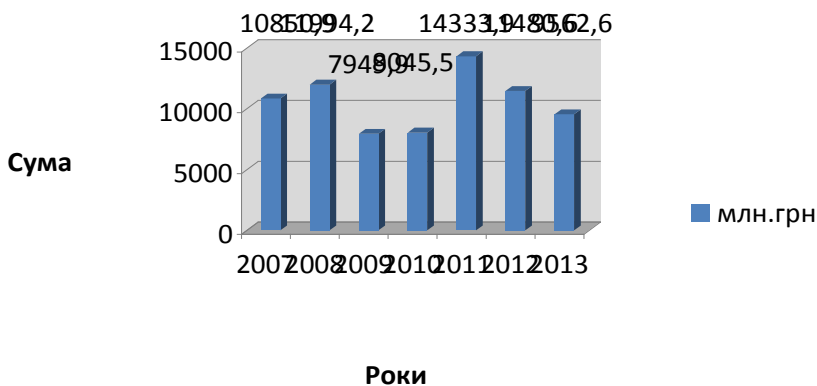


Рис. 1. Витрати на фінансування інноваційної діяльності українських підприємств у 2007-2013 рр. (млн. грн.) [1]

Проаналізувавши дані, слід зазначити, що найменший обсяг витрат на фінансування інноваційної діяльності спостерігався у 2009 році – 7949,9 млн. грн., а найбільший у 2011 році – 14333,9 млн. грн. На жаль, загальні витрати на інноваційну діяльність підприємств починаючи з 2011 року стрімко зменшуються. За останні 3 роки значення таких витрат скоротилось на 4471,3 млн. грн. У 2013 році порівняно з 2012 роком, їх обсяг зменшився на 1918 млн. грн.

(16,71%), а в порівнянні з 2011 роком – на 33,29%.

Слід також звернути увагу на самі джерела фінансування інноваційної діяльності підприємств (табл. 2). [1]

Таблиця 2
Джерела фінансування інноваційної діяльності 2007 – 2013 рр.,
млн. грн.

Рік	Загальна сума витрат	У тому числі за рахунок коштів			
		власних	державного бюджету	іноземних інвесторів	інших джерел
2007	10850,9	7999,6	144,8	321,8	2384,7
2008	11994,2	7264,0	336,9	115,4	4277,9
2009	7949,9	5169,4	127,0	1512,9	1140,6
2010	8045,5	4775,2	87,0	2411,4	771,9
2011	14333,9	7585,6	149,2	56,9	6542,2
2012	11480,6	7335,9	224,3	994,8	2925,6
2013	9562,6	6973,4	24,7	1253,2	1311,3

Протягом 2007-2013 рр. спостерігається чітке переважаєння фінансування інноваційної діяльності за рахунок власних коштів підприємств. Так у 2013 році його обсяг склав 72,92% від загальних витрат. За досліджуваний період більш ніж втричі зросло фінансування за рахунок іноземних інвесторів і становило у 2013 році 1253,2 млн. грн., тобто 13,11 % від загальних витрат. Витрати за рахунок коштів державного бюджету 2013 року мали найменше значення. Так, з бюджету було витрачено 24,7 млн. грн., що склало 0,26% від загальних витрат.

Також однією з проблем в сучасних умовах є використання залучених коштів. У зв'язку з економічною кризою, банки не надають підприємствам довгострокових кредитів, а лише короткострокові під високі відсотки, за рахунок яких не можливо забезпечити фінансування виробничих потреб.

Таким чином в Україні існує ряд проблем, які потребують найшвидшого вирішення:

- 1) відсутність науково-методологічної бази формування інноваційної системи;
- 2) відсутність системності у здійснюваних державою заходах щодо реалізації інноваційного потенціалу національної економіки;
- 3) відсутність дієвої системи пріоритетів розвитку науково-технологічної сфери;
- 4) відсутність належного та достатнього фінансування

інноваційної діяльності з боку держави;

5) проблема використання залучених коштів підприємств та фондів цільового призначення (амортизаційний фонд, фонд розвитку підприємства);

6) відсутність державних програм підтримки підприємництва та стимулюючої системи оподаткування.

Висновки. Для забезпечення інноваційного відтворення основних фондів українських підприємств необхідно здійснити ряд заходів:

1) стимулювати інвестиційну ініціативу суб'єктів господарювання з боку держави;

2) надати податкові пільги та знижки новоствореним, а також малим та середнім підприємствам;

3) дозволити підприємствам самостійно обирати й змінювати метод амортизації з повідомленням податкових органів, а також запровадити контроль за цільовим використанням амортизаційних коштів;

4) впровадити державні програми стимулювання інвестицій та надходження іноземного капіталу з метою покращення інвестиційного клімату та підвищення інвестиційної привабливості України;

5) вдосконалити механізм захисту прав інтелектуальної власності та процедур патентного захисту інновацій;

6) забезпечити прозорість відбору інноваційних проектів та основних напрямів розвитку наукових досліджень;

7) покращити систему інформаційного забезпечення інноваційної діяльності, сертифікації і впровадження розробок, підготовки і перепідготовки кадрів.

Запропоновані заходи забезпечать підвищення обсягів вітчизняних та іноземних інвестицій направлених на відтворення основних фондів українських підприємств.

1. Державна служба статистики України. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
2. Економіка підприємства: підручник / За ред. проф. Перерви П.Г., проф. Погорелова МІ. - Х: - 2008. - 691 с.
3. Ілляшенко С.М. Управління інноваційним розвитком: проблеми, концепції, методи: Навч. посіб. - Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. - 278 с.
4. Філімоненков О. С. Фінанси підприємств: Навч. посіб. - 2-ге вид., переробл. і допов. - К: МАУП, - 2009. - 328 с.